
SEVEROATLANTICKÁ ALIANCIA - NATO

Od vzniku po súčasnosť – štruktúra,
poslanie a výzvy

POLb1010 Evropská unie a mezinárodní
organizace

JS 2024

Michal Tóth

VZNIK NATO

- koniec WWII → zmena pomeru síl v Európe (upevňovanie a **rozširovanie vplyvu ZSSR**) → postupné rozdeľovanie sveta na 2 tábory
- rozdiely v ideológiách a nedôvera → geopolitické napätie
- **1947-1948** – obava západoeurópskych krajín o politickú a fyzickú bezpečnosť → angažovanie USA v Európe
  - občianska vojna v Grécku (snaha o komunistický prevrat)
  - napätie v Turecku (pod tlakom ZSSR, snaha získať vplyv na úžinami)
  - 1947 – reakcia USA → **Trumanova doktrína** – zadržiavanie vplyvu ZSSR - vojenská a hospodárska pomoc Grécku a Turecku (400 mil. USD) → začiatok Studenej vojny (?)
  - Trumanov predpoklad – komunizmu sa darí najlepšie tam, kde je bieda → **1948 Marshallov plán** – ekonomická pomoc Európe (odmietnutie ZSSR a satelitov)
- vojnové spojenectvo USA a ZSSR → **otvorené nepriateľstvo**

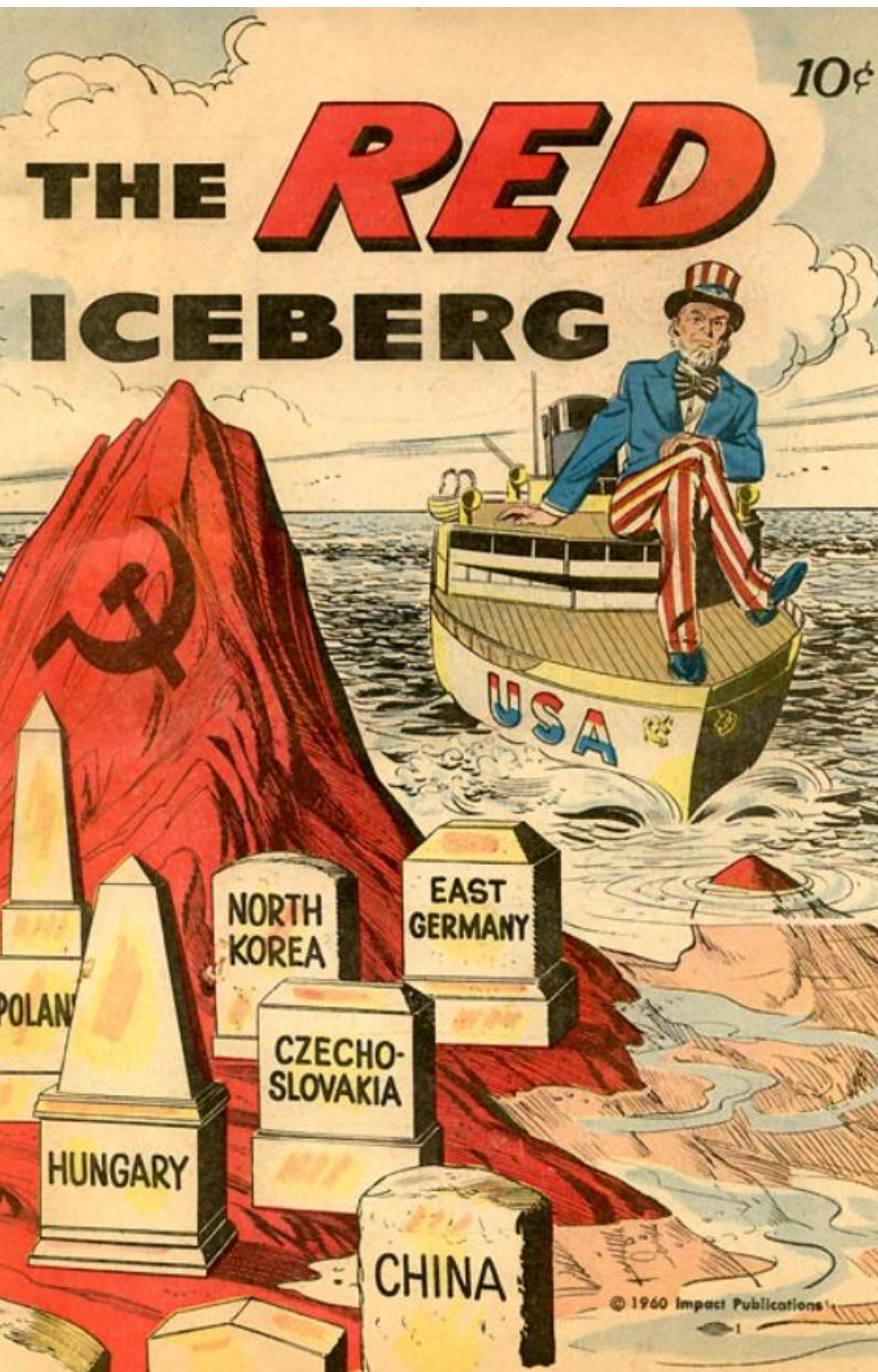
- **1948** – komunistický prevrat v ČSSR, blokáda západného Berlína zo strany ZSSR
- **západoeurópske krajiny** → snaha riešiť kolektívnu bezpečnosť (ZSSR na rozdiel od nich nedemilitarizoval)
- **1948** - VB, Francúzsko, Belgicko, Holandsko, Luxembursko → **Bruselský pakt** (Západná únia)
  - sociálna, kultúrna, hospodárska, vojenská spolupráca a **kolektívna obrana**
  - **bezodkladná vojenská pomoc** ostatných členov v prípade napadnutia
  - kľúčový moment pre povojnovú bezpečnostnú architektúru (aj európsku integráciu)
- OSN neschopné zaistiť bezpečie → US senát navrhol prezidentovi usilovať o bezpečnostnú zmluvu s krajinami západ. Európy (riadila sa Chartou, ale stála mimo BR – obava z veta ZSSR)
- začiatok jednaní o vzniku NATO – zhoda na koncepcii zmluvy, nezhoda na podmienkach
  - požiadavka európskych štátov na okamžitý zásah USA pri napadnutí
  - podľa US ústavy môže vojnu vyhlásiť len Kongres

Britský minister zahraničí Ernest Bevin podepisuje Bruselský

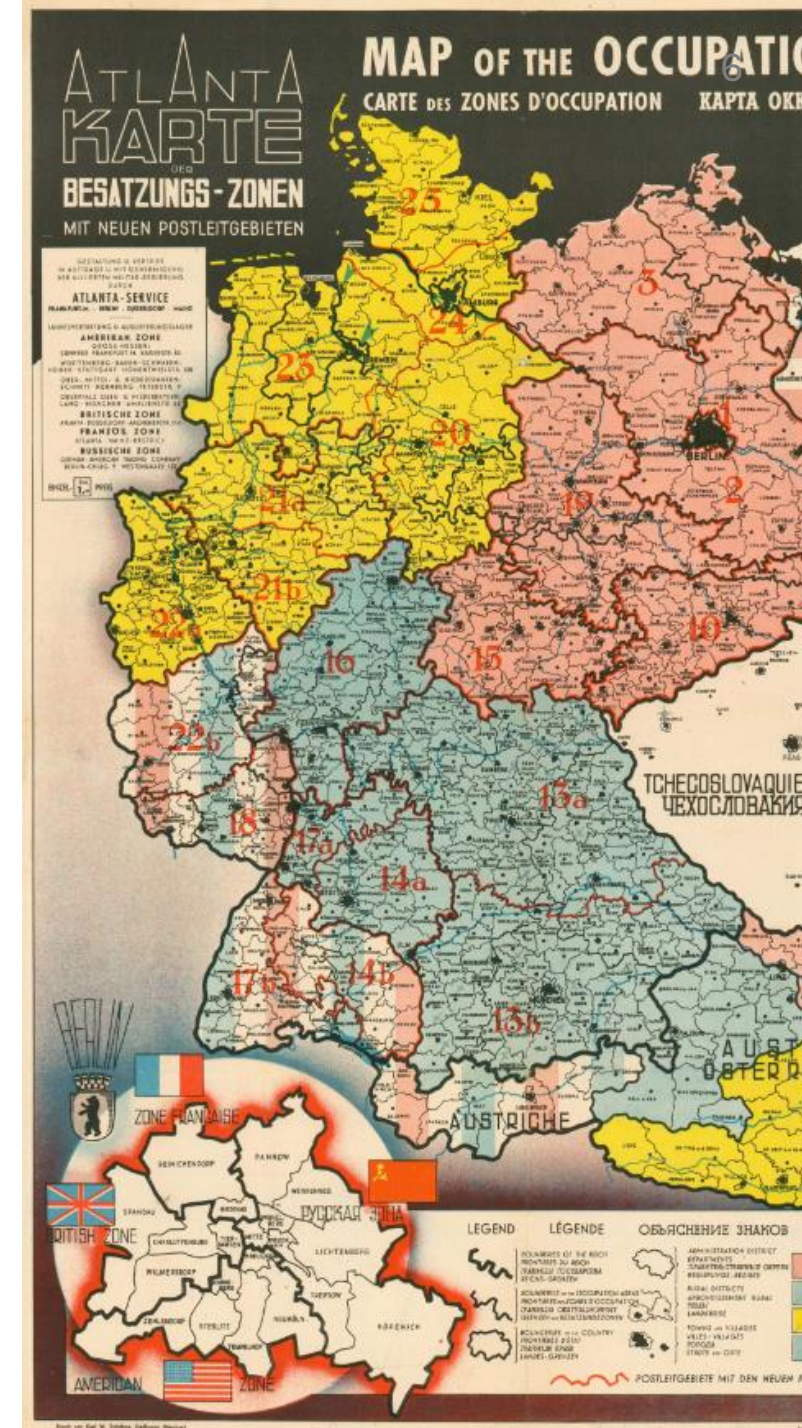
- potreba nájsť vhodnú formuláciu – záruky pre európske štáty bez porušenia US zákonov
- **otázka rozsahu**
  - preferencia BP: štáty Bruselského paktu + USA
  - preferencia USA: rozšírenie aj o „štáty severného Atlantiku“ (Kanada, Island, Dánsko, Nórsko, Írsko*, Portugalsko) – „most“ medzi Amerikou a Európou, uľahčenie vojenskej operácie
- **1949 – Severoatlantická zmluva/Washingtonská zmluva**
  - USA, Kanada, Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Nórsko, Portugalsko, VB a Island (nemá vlastnú armádu)
  - **útok proti jednému bude považovaný za útok proti všetkým** → každý spojenec „podnikne také kroky, ktoré považuje za potrebné vrátane použitia vojenskej sily“
  - platila len pre útoky na území Európy alebo Sever. Ameriky (kolónie nie – pr. Vojna o Falklandy v 1982)
  - USA (Truman) – program vojenskej pomoci (1,4 miliardy USD) na vybudovanie obrany západnej Európy

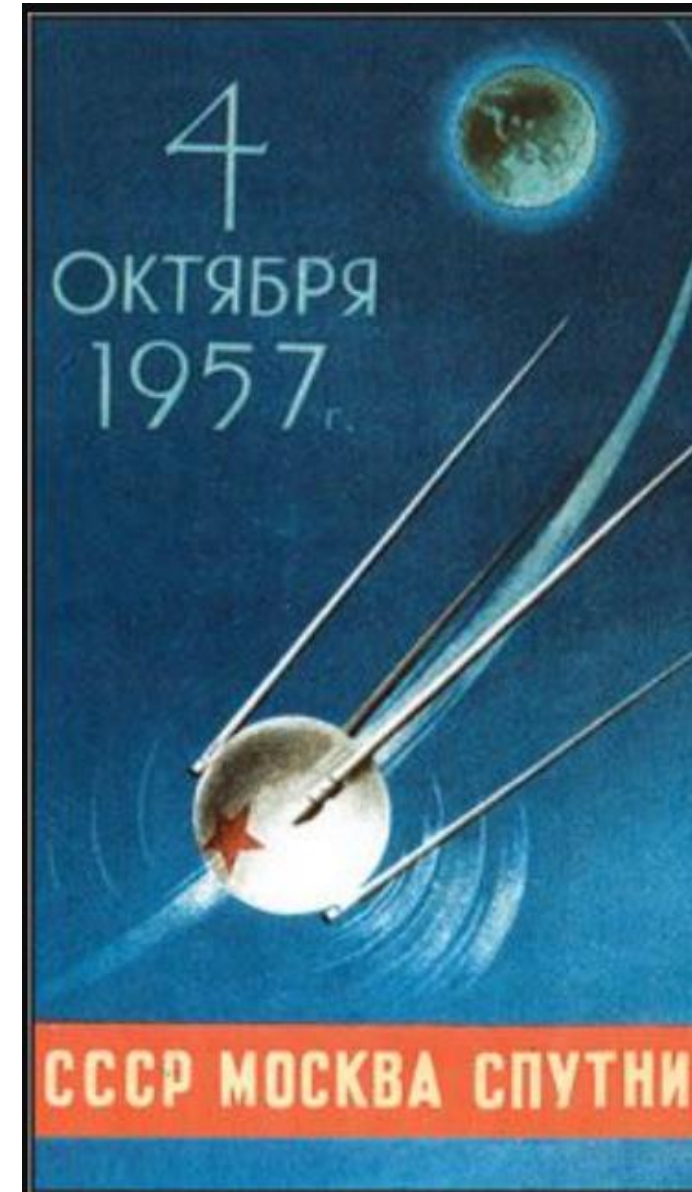
NATO a STUDENÁ VOJNA

- vznik NATO – potenciál pre „horúcu“ vojnu sa zmenil na „studenú“ (1949 – 1991 Európa bez vojny)
- **1950-53 – Kórejská vojna**
  - → posilnenie argumentov pre vznik NATO a kolektívnej obrany (komunistická expanzia ako globálna hrozba)
  - → posilnenie vojenských kapacít (zvýšenie výdajov na obranu, rozšírená vojenská prítomnosť USA v Európe)
  - → urýchlenie diskusií o vstupe Západného Nemecka do NATO
  - → širšie chápanie globálnych bezpečnostných záväzkov (pôvodne len Severný Atlantik)
- **1952 – vstup Grécka** (posilnenie pred hrozbou ZSSR, ale aj záruka bezpečnosti kvôli dlhotrvajúcemu napätiu s Tureckom)
- **1952 – vstup Turecka** (strategický význam – prieplavy, blízkosť k ZSSR)
- **1955 – vstup Západného Nemecka (SRN)** – kľúčový moment v histórii NATO a Studenej Vojny ...

- ... po WWII Nemecko rozdelené na 4 okupačné zóny (USA, VB, Francúzsko, ZSSR) → **1949** vznik 2 samostatných štátov – **SRN** (Západné Nemecko) a **NDR** (Východné Nemecko)
- SRN stále okupačný štatút (zákaz vlastnej armády, prítomnosť vojsk spojencov) – Adenauer žiadal NATO o záruky bezpečnosti (dlho bez odozvy Európskych veľmocí, hlavne Fr.)
- obavy z opätovného vyzbrojovania Nemecka
- obrat so začiatkom Kórejskej vojny → USA – nevyužívanie vojenského potenciálu SRN je neprijateľné (strach zo ZSSR, časť vojska (najmä Fr.) v kolóniách)
- **1954 – prijatie SRN do Bruselského paktu** (ako predstupeň)
- **1955 – prijatie SRN do NATO** (po komplikovanom procese – obštrukcie zo strany ZSSR ale aj Fr. parlamentu, kompromisy zo strany SRN (veľkosť vojska)) → z okupačných vojsk spojenecké vojská
- výhoda pre NATO: strategické rozšírenie (ekonomický potenciál a poloha) – do konca Studenej vojny umiestnených 900 000 vojakov NATO
- výhoda pre SRN: bezpečnostné záruky a politická rehabilitácia
- odvrata ZSSR → vznik **Varšavskej zmluvy**

- **1956** – povstanie v Maďarsku, Suezská kríza
  - → slabá politická kooperácia v rámci NATO (FR. A VB angažovanie v Suezskej kríze bez konzultácie s ostatnými členmi Aliance)
- **1956 - Správa „Troch múdrych mužov“** (Three Wise Men Report)
  - členovia Aliance vyzvali ministrov zahraničných vecí **Kanady, Talianska a Nórska** aby posúdili, ako môže Aliancia zlepšiť politickú – **nevojenskú** - spoluprácu (mimo vojenskej obrany)
  - → **zásadný dopad na ďalšie fungovanie NATO** - zvýšenie politických konzultácií, ekonomická, sociálna a vedecká spolupráca, informačná a kultúrna spolupráca
- **1957** – vypustenie satelitu Sputnik (prelom v Studenej vojne)
  - → dopad na globálnu politickú scénu a aj dynamiku v rámci NATO
  - **bezpečnostné obavy** – obava NATO o využitie vesmíru pre balistické jadrové rakety → zrýchlenie vývoja raketovej ochrany a vývoj vlastných medzikontinentál. balistických rakiet
  - **zbrojenie a vesmírny výskum** – dôraz NATO na vedecký a technologický výskum (vývoj vlastných vesmírnych programov)
  - **psychologický účinok** - pocit technologickej zaostalosti (najmä v USA → založenie NASA → pristátie na Mesiaci)

1976 – Výstava automobilov NATO

- unikátna výstava v sídle NATO v Bruseli
- v rámci snáh o sociálny a environmentálny rozmer Aliancie
- najmodernejšie automobily
- GM ES-512 Electric – experimentálny prototyp elektrického auta
- max. rýchlosť 47 km/hod, dojazd 93 km
- vyskúšal si ho priamo generálny tajomník NATO Joseph Luns

80. roky – programy NATO na ochranu architektúry

- Vedecký výbor NATO – dohľad nad projektami skúmajúcimi vplyv znečistenia ovzdušia na historické stavby
- vzorky z rôznych krajín Aliancie (Akropola v Grécku, Westminsterské opátstvo v UK, ...)
- napr. výskum vplyvu kyselín v ovzduší na rozpúšťanie historických vitrážových skiel (stenčovanie, rozpadávanie)
- ochrana kultúrneho dedičstva ako kľúčová zložka v oblasti ľudskej bezpečnosti (historické budovy prvky národnej identity a súdržnosti spoločenstva → stabilita → mier a bezpečie (širšie chápanie)
- ochrana dedičstva a civilizácie ako súčasť preambuly Washingtonskej zmluvy

• dlhodobé nezhody medzi Francúzskom a zvyškom Aliancie

20 Jahre später
20 years after

- de Gaullova (od 1959) kritika dominancie USA, príliš úzke vzťahy USA a VB, „oslabenie suverenity a nezávislosti“ v zahraničnej a obrannej politike
- obava o zatahnutie FR. do vojny medzi NATO a Varšavskou zmluvou
- **nezhody v prístupe k jadrovým zbraňam** (nesúhlas s US monopolom a snahami o centrálnu rolu) – pre FR. kľúčový atribút suverenity
- obavy, či by USA naozaj použilo jadrové zbrane pri obrane Európy → rozhodnutie **vybudovať vlastnú jadrovú silu**
- → 1966 – FR. **vystúpilo z vojenských štruktúr NATO** (zostalo členom a zúčastňovalo sa na politic. rozhodnutiach)
  - zachovanie **suverenity pri rozhodovaní** o nasadení armády
  - požiadavka na odsun zahraničných vojenských základní a síl NATO z územia FR (vrátane presunu hlavného sídla z Paríža do Bruselu)
  - dohoda medzi NATO a FR úradníkmi ([Lemnitzer-Aillertova dohoda](#)) o návrate FR. do vojenských štruktúr v prípade konfliktu medzi NATO a Varšavskou zmluvou
- do vojenských štruktúr NATO sa vrátilo **až v 2009** (Sarkozy)

- **od konca 60. rokov** – politika **uvolňovania** vzťahov medzi blokmi (*détente*)
  - cieľ – znížiť riziko jadrovej vojny (reakcia na Kubánsku raketovú krízu v 1962)
  - → diplomacia, obmedzenia zbrojenia, ekonomická a politic. spolupráca
  - NATO – v reakcii na FR. postup (a obavu, že úplne opustí Alianciu) → masívne odvetné opatrenia musia byť nahradené jemnejším prístupom
- **1967 – Harmelova správa** (*The Future Tasks of the Alliance*)
  - Pierre Harmel, belgický minister zahranič. vecí
  - hl. výstup: dvojkoľajný prístup – **NATO musí odstrašovať (silou), ale aj zmierňovať napätie (spoluprácou a dialógu)** (nejde o protirečiace, ale vzájomne sa dopĺňujúce prístupy)
  - → NATO nemá len zachovávať status quo, ale ho aj aktívne meniť
  - → väčší dôraz na diplomatické úsilie ako súčasť obrannej stratégie NATO
  - základ pre viacdimenziálnu a adaptívnejšiu rolu NATO v udržovaní medzinárod. bezpečnostnej stability (**nielen vojenská, ale aj politická organizácia**)
  - základ pre zorganizovanie Konferencie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe v Helsinkách v 1975 (vznik KBSE/OBSE) – v Záverečnom akte sa aj ZSSR zaviazalo rešpektovať ľudské práva ... → Charta 77

NATO A JADROVÉ ZBRANE POČAS STUDENEJ VOJNY

- jadrové zbrane = kľúčový prvok odstrašenia
- rôzne fázy vývoja jadrovej stratégie NATO (geopolitic. zmeny, technologic. vývoj)
- ranné obdobie
  - **od 50. rokov** - spoliehanie sa európ. členov NATO na **masívnu jadrovú odvetu zo strany USA** (Varšavská zmluva - oveľa väčšie pozemné vojsko)
  - od 1957 – rozmiestnenie US jadrových zbraní na západoeuróp. základniach – **výhradná kontrola USA**
- strategická zmena
  - koniec 50./začiatok 60. rokov – ZSSR – medzikontinentál. jadrové rakety, jadrové bombardéry – schopnosť zasiahnuť USA
  - 1967 – NATO – **stratégia „pružnej reakcie“** – vojna v Európe nemusí nutne prerásť do totálnej jadrovej výmeny
  - konvenčné sily → taktické jadrové sily → strategické jadrové sily
- jadrové zdieľanie
  - → spojenecké krajiny vybavené **taktickými US zbraňami** – systém dvojitej kontroly (daná krajina aj USA môžu vetovať ich použitie)
  - platí dodnes (napriek kritike – porušenie NPT?)

Where U.S. Nuclear Bombs Are Stored in Europe

Bases in Europe where U.S.-owned B61 nuclear gravity bombs are stored

Source: Center for Arms Control and Non-Proliferation

- UK jadrové zbrane – suverenita v rozhodovaní, ale začlenenie do plánov NATO
- FR. jadrové zbrane – kompletne autonómne

NATO A NAPÄTÉ 70. ROKY

- začiatok 70. rokov ešte pokusy o zmierňovanie napätia
  - **1972 – SALT I** (*Strategic Arms Limitation Talks*) – bilaterálna zmluva medzi USA a ZSSR (obmedzenie počtu strategických zbraní – medzikontinentálnych rakiet, balistické rakety odpaľované z ponoriek, nepoužívanie systému raketovej antibalistickej ochrany) → vplyv na stratégiu NATO
  - zbrojenie pokračovalo
- **1974 – Cyperská kríza**
  - pokus gréckej vojenskej junty zvrhnúť cyperskú vládu a pripojiť Cyprus ku Grécku
  - → invázia tureckej armády na Cyprus s cieľom ochrániť tureckú menšinu
  - → vážne napätie medzi členmi Aliancie
  - zdráhanie NATO aktívne zasiahnuť/zaujať jednoznačný postoj (NATO je na obranu pred vonkajšou agresiou a nie riešenie vnútorných konfliktov → neutrálnejší postoj)
  - zvýšené napätie vo vnútri Aliancie → **vystúpenie Grécka z vojenských štruktúr NATO** (návrat v 1980)

- **1979 – sovietska invázia do Afganistanu**

- cieľ: udržať spriatelенý režim pri moci
- namiesto pár mesiacov trval 9 rokov → významné dopady pre medzinárodnú situáciu
- „druhá stená vojna“, **ukončenie procesu détente** → obava NATO zo sovietskej expanzie a agresie
- → zvýšenie pripravenosti a výdavkov na obranu (US podpora Mudžahedínom)
- pochopenie potreby ďalšieho rozširovania NATO

- **1979 – „dvojité rozhodnutie“/“dvojkoľajná trať“ NATO (*Double-track decision*)**

- reakcia na „rozťahovanie“ ZSSR
- plán NATO rozmiestniť nové balistické rakety stredného doletu Pershing 2 na základniach v západnej Európe ako odpoveď na rozmiestnenie ZSSR rakiet SS-20 na území krajín Varšavskej zmluvy
- dvojkoľajná trať – tlačenie ZSSR do rozhovorov o odzbrojení a zároveň strašenie novými raketami
- oživenie mierových hnutí – protesty (ekológovia, kresťania, matky, feministky, pacifisti) – podpora zo strany ZSSR
- rakety privezené až v 1985 – pri moci v ZSSR už Gorbačov → postupné dohody o odzbrojovaní a deeskalácia (možný dôvod - neschopnosť ZSSR technologicky konkurovať) – 1987 dohoda ZSSR a USA o likvidácii rak. sted. doletu

- **1982** – vstup Španielska do NATO (16. člen)
  - v rámci **procesu demokratizácie** krajiny po smrti generála Franca (→ odklon od dovtedajšej izolacionistickej politiky)
  - obava opozície a časti verejnosti o zapojenie do studenej vojny (obava z jadrového konfliktu)
  - **1986 – referendum o zotrvaní v NATO** (sľub opozičnej socialistickej PSOE, ak vyhrá voľby)
  - → **zotrvanie, ale bez účasti vo vojenských štruktúrach** a bez rozmiestnenia jadrových zbraní na území Španielska (opätovné plné zapojenie v 1999)
- polovica 80. rokov → rozpadanie sa riadeného hospodárstva v štátoch Varšavskej zmluvy (ZSSR výdavky na obranu 3x väčšie ako USA)
- postupný rozpad sovietskeho bloku → rozpad Varšavskej zmluvy
- pád Berlínskeho múru v 1989 – príchod novej (demokratickej) **neistej éry** pre NATO
  - bude zjednotené Nemecko neutrálne?
  - čo s jadrovými zbraňami na území bývalých sovietskych republík?
  - je NATO ešte potrebné?

NATO A KONIEC STUDENEJ VOJNY

- **1990 – Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe (CFE)**
  - významný míľnik v histórii vzťahov NATO-VZ
  - cieľ – znížiť množstvo konvenčných síl → eliminovať možnosť vzniku veľkého konvenčného konfliktu v Európe
  - limity na tanky, bojové vozidlá, delostrelectvo, bojové helikoptéry a lietadlá (územie od Atlantiku po Ural)
  - **symbolický koniec Studenej vojny**
  - otvorila priestor pre rozširovanie NATO na východ (menej síl, menšie obavy ZSSR)
  - zmena v 2007 – obavy Ruska z rozširovania NATO → pozastavenie zmluvy → 2015 úplne zastavenie svojej účasti na Zmluve
- **1990 – zjednotenie Nemecka a pristúpenie bývalej NDR** (signály NATO, že viac sa na východ rozširovať nebude, žiaden reálny záväzok neexistuje → mýty, ktoré využíva Rusko (napr. pri anexii Krymu))
- zánik Varšavskej zmluvy v 1991 = zánik hlavného nepriateľa (zníženie výdavkov na obranu aj o 25 %)
- potreba prehodnotiť účel, povahu a úlohy Aliancie
- **1991 – nová strategická koncepcia**, širší bezpečnostný rámec
- rozšírenie aktivít aj o politické a **humanitárne** akcie (dovtedy nepovažované za záležitosti NATO)

- **stabilita v Európe narušená (Juhoslávia), obava o postsovietsky región → prvé operácie NATO mimo svojho územia**
  - 1995 – operácia na udržanie mieru v Bosne a Hercegovine (IFOR) – vynútenie dodržiavania Daytonskej dohody (vystriedali vojská UNPROFOR)
  - 1999 – letecká operácia s cieľom zastaviť násilie v Kosove (+ mierová misia NATO)
- **1999 – prvé rozšírenie NATO na východ – Poľsko, ČR, Maďarsko**
  - USA, UK a ani FR nemali veľmi chuť na rozširovanie
  - silný „lobbing“ aby prekonalí nezáujem NATO o rozširovanie (Havel a Walesa)
  - obava NATO z nevyspytateľného Ruska (prvá vojna v Čečensku), snaha stabilizovať región strednej Európy (ukotvenie na „západe“)
  - Zeman: „slnečný deň pre ČR“
  - SK oficiálne chcelo do NATO vstúpiť, pozvánku však nedostalo
- **1999 - nová strategická koncepcia NATO**
  - zohľadnenie poznatkov z aliančných aktivít a zmeny prostredia po skončení Studenej vojny
  - hrozby charakterizované ako „**mnohostranné a nepredvídateľné**“

Minister zahraničia Jan Kavan podpisuje vstup Česka do NATO

NATO V 21. STOROČÍ

- **11. 9. 2001 – teroristický útok na WTC**
  - po prvý (a zatiaľ jediný) krát v histórii **aktivovaný článok 5 Washingtonskej zmluvy**
  - → misia **Active Endeavour** (*Aktívne úsilie*) – do 2016 – námorná misia v stredozemnom mori (pohyb teroristov a zbraní hromad. ničenia)
  - → podpora US akcie Enduring Freedom (*Trvalá sloboda*) v Afganistane
  - → 2001 (- 2014) misia NATO ISAF na podporu stabilizácie Afganistanu
- transformácia na dynamickú alianciu → schopnosť realizovať **akcie mimo svoje územie**
- **2004 - rozšírenie až o 7 nových členov**
  - Slovensko, Bulharsko, Rumunsko, Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko
  - NATO „na hraniciach“ s Ruskom – „ohrozenie bezpečnosti“
- **2009** – FR. sa vrátilo do vojenských štruktúr NATO (Sarkozy – potreba posilniť vplyv FR. pri rozhodovaní)
- **2009 – rozšírenie NATO na juh Európy** – Chorvátsko, Albánsko
  - stabilizácia regiónu

-
- **konceptia z 2010 → širšie chápanie bezpečnosti – nové nekonvenčné bezpečnostné hrozby**
    - nízka hrozba konvenčného útoku proti NATO, mier v euroatlantickom priestore
    - medzinárodný **terorizmus**
    - **ekonomické** (energie z nestabilných regiónov, krízy a znížené výdaje na obranu), **technologické** (kybernetické útoky, drony, umelá inteligencia) a politické (šírenie zbraní hromad. ničenia, terorizmus)
    - **životné prostredie** (extrémne počasie → humanitárne krízy, migrácia, konflikty o zdroje)
  - **2014 – anexia Krymu Ruskom**
    - ochladenie vzťahov s Ruskom (obavy z novej studenej vojny)
    - NATO – posilnenie odstrašujúcej a obrannej funkcie (najmä vo východnom krídle – zvýšená vojenská prítomnosť v Poľsku a Pobaltí)
  - **2016 – summit vo Varšave**
    - jeden z hlavných výstupov - Posilnená predsunutá prítomnosť (Enhanced Forward Presence – eFP) → rozmiestnenie 4 viacnárodných bojových skupín (Poľsko, Litva, Lotyšsko a Estónsko)

-
- **2017 – vstup Čiernej hory**
  - **2020 – vstup Severného Macedónska** (blokovalo Grécko kvôli dlhému sporu o názov)
  - **2022 – ruský útok na Ukrajinu**
    - ďalšie posilnenie východného krídla, zvýšenie výdajov na obranu, podpora Ukrajiny (výcvik, zdieľanie informácií, zbrane a munícia od členských štátov,..)
  - **2022 – nová strategická koncepcia** (8. v poradí)
    - rámec pre bezpečnosť západného sveta na najbližšie obdobie
    - obava z útoku na územnú celistvosť
    - koncepcia 2010 - Rusko chápané ako strategický partner
    - 2022 – **Rusko ako najvýznamnejšia a priama bezpečnostná hrozba**
    - po prvý krát je **pozornosť venovaná aj Číne** – obavy z nespravodlivých obchodníckych praktík, kybernetických operácií, dezinformácií, krádeží intelektuálneho bohatstva, kontrolou kritickej priemyselnej infraštruktúry, nátlakovej politiky ... (→ nie je nepriateľ, ale treba sa mať na pozore)
    - zdôraznenie vplyvu klímy na bezpečnosť

-
- **vstup Fínska a Švédska** (dlho neutrálne)
    - zásadná zmena verejnej mienky v prospech vstupu (61 % Fínov (v 2024 až 80 %) a 51 % Švédov za vstup)
    - v máji 2022 oficiálne žiadosti o vstup
    - výhrady Turecka kvôli „financovaní teroristických organizácii“ na území Švédska (Kurdska strana pracujúcich PKK) a „šírenie nenávisti“ (protesty proti islamu, pálenie koránu vo Švédsku (organizoval novinár s väzbou na Rusko)), požiadavka vydať desiatky desiatky ľudí, ktoré Turecko považuje za teroristov
    - výhrady Maďarska – údajné klamstvá šírené švédskymi politiky o stave demokracie v Maďarsku
    - **Fínsko vstup apríl 2023**
    - **Švédsko vstup marec 2024** (32. člen) – neutrálne vyše 200 rokov (od konca Napoleonských vojen)
  - vstup Ukrajiny?
    - Summit v Bukurešti 2008 – „podpora dlhodobej vízie vstupu“ (žiadne konkrétne sľuby, dátumy ani záväzky) – to isté pre Gruzínsko
    - 2010 – UA parlament odhlasoval, že sa nebude usilovať o vstup do NATO
    - okrem iného nespĺňa všetky kritéria (napr. pravidlo nebyť v konflikte)

1949

1952

1955

1982

1999

2004

2009

2017

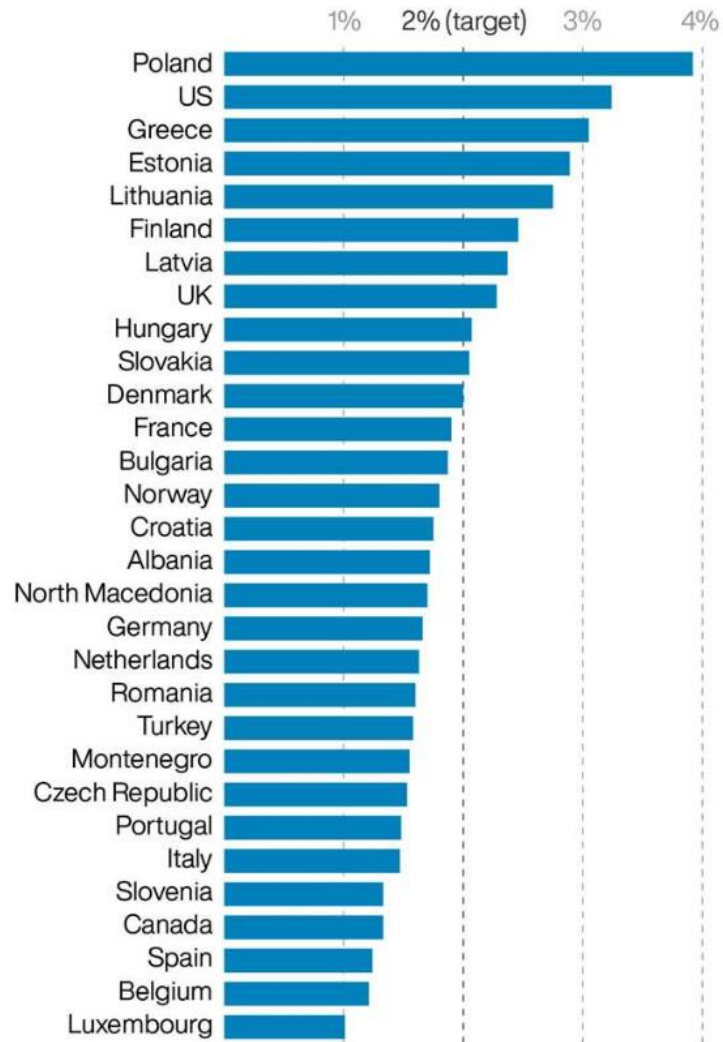
2020

2022

Nato members' defence spending as share of GDP

PA graphic. Source Nato Secretary General Annual Report 2023

WASHINGTONSKA ZMLUVA

- 1949 vo Washingtone (celkovo len 14 článkov)
- Článok 1
  - záväzok strán riešiť spory **mierovými** prostriedkami, aby nebol ohrozený medzinárodný mier a bezpečnosť (odkazuje Chartu OSN a ciele OSN)
- Článok 2
  - rozvoj spolupráce a medzinárod. vzťahov, **posilňovanie demokracie**, individuálnych slobôd
- Článok 3
  - zaväzuje členov individuálne aj kolektívne **udržiavať a rozvíjať obranné schopnosti** – záväzok investovať do svojich ozbrojených síl (2 % HDP)
- Článok 5
  - stanovuje **zásady kolektívnej obrany**, ozbrojený útok proti jednému členovi sa pokladá za útok proti všetkým
  - aktivovaný iba raz v histórii, po 9/11

Článok 5

Strany sa dohodli, že ozbrojený útok proti jednej alebo viacerých z nich v Európe alebo v Severnej Amerike sa bude považovať za útok namierený proti všetkým stranám a následne sa dohodli, že **ak dôjde k takémuto útoku každá zo strán**, uplatňujúc zákonnú obranu, individuálnu a kolektívnu, uznanú článkom 51 Charty Spojených národov, **napomôže napadnutej strane alebo stranám, prijmúc individuálne a na základe dohovoru s ostatnými stranami také akcie, ktoré považuje za potrebné, vrátane použitia ozbrojených síl k nastoleniu a udržaniu bezpečnosti** v severoatlantickom regióne. Každý ozbrojený útok tohto charakteru a každé následne prijaté opatrenie, bude ihneď oznámené Bezpečnostnej rade. Tieto opatrenia budú ukončené, len čo Bezpečnostná rada prijme potrebné kroky pre nastolenie a udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.

- **Článok 6**
  - vymedzuje **geografický rozsah platnosti článku 5** – na aké územia sa vzťahujú z neho vyplývajúce záväzky
  - Európa a Severná Amerika, územie Turecka, ostrovy v jurisdikcii niektorého členského štátu **v severoatlantickom priestore** (severne od obratníka raka)
  - ozbrojené sily, lietadla a lode na/nad týmito územiami
- **Článok 9**
  - zriaďuje Radu NATO ako hlavný politický rozhodovací orgán (Brusel), najväčšia autorita
- **Článok 10**
  - politika „otvorených dvier“
  - umožňuje rozšírenie NATO o nových členov, stanovuje mechanizmus prijatie (napr. jednohlasný súhlas, európsky štát)
  - požiadavky (nie sú definované priamo Zmluve):
    - fungujúci demokratický politický systém založený na tržnom hospodárstve
    - spravodlivé zaobchádzanie s menšinami
    - záväzok k mierovému riešeniu konfliktov
    - schopnosť a ochota vojensky prispievať k operáciám NATO

NATO AKO ORGANIZÁCIA ...

- **1. vojenská aliancia**
  - primárny cieľ – ochrana členov prostredníctvom **kolektívnej obrany**
  - ak mierové/diplomatické riešenie sporov zlyhá → k dispozícii vojenská sila na riešenie „krízového manažmentu“
  - na **základe Čl. 5 Washingtonskej zmluvy alebo mandátu OSN**
  - **reakcie na krízy a podpora medzinárodného bezpečnostného úsilia** → bojové/tréningové/humanitárne operácie po celom svete
  - **spolupráca** v oblasti zdieľania zdrojov, technológií, výmeny informácií
  - **spoločné obranné plánovanie** (koordinácia vojenských kapacít a zdrojov) – cieľ byť pripravený na rôzne bezpečnostné výzvy
- **2. politická aliancia** - fórum pre politický dialóg a spoluprácu
  - podpora demokratických hodnôt, slobody a právneho štátu
  - spolupráca v otázkach obrany a bezpečnosti (terorizmus, kybernetická bezpečnosť, šírenie zbraní hromad. ničenia → predchádzanie konfliktov
  - partnerstvá s medzinárod org. (EU, OSN, OBSE) a nečlenskými štátmi (Švajčiarsko, Rakúsko, Egypt, Izrael, ...) → bezpečnosť a stabilita

ŠTRUKTÚRA NATO – HLAVNÉ ORGÁNY

- 2 hlavné zložky –
civilná a vojenská

ŠTRUKTÚRA NATO – HLAVNÉ ORGÁNY

Severoatlantická rada (NAC)

- sídlo - Brusel
- hlavný, najvyšší politický rozhodovací orgán – dohliada na politické aj vojenské aktivity
- priestor pre **1) diskusiu, 2) prijímanie kľúčových rozhodnutí**
- každý člen – jeden delegát
- predsedá jej generálny tajomník (úloha nájsť dohodu pri kľúčových otázkach)
- stretnutia na viacerých úrovniach
  - stáli predstavitelia (veľvyslanci) – každý týždeň (SR: Peter Bátor, ČR: Jakub Landovský)
  - ministri zahraničných vecí (2x ročne)
  - ministri obrany (3x ročne)
  - prezidenti/premiéri (príležitostne, napr. na summitoch)
- výbory a pracovné skupiny

Skupina pre jadrové plánovanie (NPG)

- kľúčový orgán v oblasti rozhodovania ohľadom jadrových zbraní
- ministri obrany každého štátu (okrem Francúzska)
- stretnutia 2x ročne
- predsedá jej generálny tajomník
- priestor pre diskusie a formovanie politík týkajúcich sa JZ

Generálny tajomník

- **najvyšší politický predstaviteľ**, riadi sekretariát, je hlavným **hovorcom a zástupcom** navonok
- predsedá Rade, hľadá kompromisné riešenia, riadi „dennodenné aktivity“
- menovanie: dohoda medzi členmi, kandidáti vysokopostavení politici, významní diplomati, 4-ročné funkčné obdobie (môže byť predĺžené)
- 1. GT – Lord Ismay (VB)
- súčasný - Jens Stoltenberg (2014 – 2024, mandát viac krát predĺžený) – predtým nórsky premiér
- pravidlo: GT vždy Európan

Vojenský výbor (MC)

- Brusel, od 2021 predseda Holanďan Rob Bauer
- najvyšší vojenský orgán
- zloženie: **náčelníci generálnych štábov** členských krajín (stretnutia najmenej 3x do roka)
  - dennodenná práca prostredníctvom stálych vojenských zástupcov („trojhviezdičkoví“ generáli – stretnutia niekoľko krát do týždňa)
- úloha: poskytovanie vojenských stanovísk/poradenstva pre NAC a NPG

2 strategické veliteľstvá

Veliteľstvo spojeneckých síl pre operácie

- Allied Command Operations (ACO)
- sídlo: Mons, Belgicko
- **zodpovedné za vojenské aktivity NATO** (plánovanie, realizácia)
- na čele Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) – 1. Dwight Eisenhower
- pravidlo – SACEUR vždy američan

Veliteľstvo spojeneckých síl pre transformáciu

- Allied Command Transformation (ACT)
- sídlo: Norfolk, Virginia (USA)
- zodpovedné za **transformáciu, inováciu** vojenských štruktúr (kybernetic. ochrana), prispôsobovanie súčasným aj budúcim výzvam

Nato

🕒 This article is more than 2 months old

Orbán boycotts parliament session called to ratify Swedish Nato bid

Hungary remains alone in holding up Stockholm's accession despite PM's promises not to be last to ratify

AKTIVITY NATO

- **diskusie a konzultácie**
  - **konsenzus** = základný princíp prijímania rozhodnutí (neprebíha hlasovanie)
  - **nemusí nutne znamenať jednomyselnosť**, ale že nikto z členov nesúhlasí natoľko, aby blokoval rozhodnutie
  - konzultácie a diskusie prebiehajú dovtedy, kým nie je dosiahnutý (niekedy sa zhodnú, že sa nevedia zhodnúť) – dennodenná báza
  - hľadanie konsenzu je jednou z hlavných úloh **generálneho tajomníka**
  - princíp konsenzu sa uplatňuje **na všetkých úrovniach**
  - napriek potrebe konsenzu, vie NATO **reagovať rýchlo** (vdďaka neustálym konzultáciám a diskusiám)
  - Achillova päta Aliancie?
    - proces prijímania Švédska a Fínska – potenciál zneužívať pravidlo konsenzu na získanie politickej výhody (Erdoğan, Orbán)

- **vojenské operácie a misie**

- ak diplomatické snaženie zlyhá (schopnosť realizovať širokú škálu vojenských operácií a misií)
- počas celej studenej vojny (1949-1990) nezapojenie **ani do jedného vojenského konfliktu**
- **KFOR** (Kosovo Force) + **Spojenecká sila**
  - na konci vojny v Kosove (snaha Juhoslávie udržať si nadvládu nad Kosovom)
  - časté útoky na kosovských civilistov, etnické masakre, presuny obyvateľstva v Kosove
  - 1999 – NATO vojensky zasiahlo proti Juhoslávii- operácia Spojenecká sila (letecké bombardovanie srbských vojenských aj civilných cieľov v Juhoslávii s cieľom zastaviť násilie na kosovských Albáncoch)
  - → po 3 mesiacoch operácie stiahnutie juhoslovanských jednotiek z Kosova
  - rezolúcia BR OSN z 1999 → **mierová misia KFOR** - nastoliť a udržiavať bezpečné prostredie v Kosove (zabrániť ďalším bojom medzi kosovskými a srbskými jednotkami)
  - misia KFOR prítomná v Kosove dodnes (cca 4500 vojakov)
  - kritika operácie Spojenecká – prvý krát zásah NATO proti suverénnemu štátu, bez mandátu RB, 500 - 2000 civilných obetí

- **námorné operácie v Stredomorí**

- zaistovanie bezpečnosti, monitoring námornej činnosti, zaistovanie stability strategickej oblasti

Sea Guardian – od 2016, nástupca **Active Endeavour** (po útoku na WTC)

- dohľad, obrana námornej infraštruktúry (plynovody, káble), boj proti terorizmu (preprava zbraní a drog)

operácia v Egejskom mori (Aegean Activity) – od 2016

- reakcia na migračnú krízu – pomoc Grécku a Turecku
- monitorovanie aktivít obchodovania s ľuďmi, prepravy migrantov → snaha zastaviť pašovanie migrantov, prerušenie migračných trás
- → napätie medzi Tureckom a Gréckom - dlhodobé spory o námorné hranice

- **NATO Air Policing**

- misia na zachovanie **bezpečnosti vzdušného priestoru NATO**
- už od 1961
- nepretržité sledovanie a ochrana vzdušného priestoru 24/7/365
- hliadkovanie spojeneckých stíhačiek vo vzdušnom priestore spojencov, ktorí nemajú vlastné stíhačky (pobaltské štáty, Slovinsko, Albánsko, Čierna hora a Severné Macedónsko, Island, od 2022 dočasne aj Slovensko)

• NATO v Afganistane

- operácia **ISAF** (International Security Assistance Force) pod vedením NATO (mandát BR OSN)
- v rámci „vojny v Afganistane“ (USA a spojenci proti Al-Káide)
- 2001-2014 – pôvodne ochrana Kábulu, neskôr celé územie
- **stabilizácia krajiny** (boj proti povstalcom) a **podpora** Afganskej vlády v budovaní nových bezpečnostných síl
- od bojových operácií k výcviku armády a polície
- 2015-2021 – **Resolute Support** – výcvik, poradenstvo a asistencia afganskej armáde a polícii (bez bojových akcií a obmedzený geografický rozsah)
- často **spochybňovaná** efektívnosť pôsobenia NATO v Afganistane (vysoké náklady, ľudské straty (vojenské aj civilné), korupcia v afgan. bezpeč. zložkách,...)
- 2021 – Taliban opäť pri moci

• NATO a piráti

- aktivita na žiadosť OSN
- operácia **Ocean Shield** (2009-2016) – reakcia na rastúci počet unesených lodí v oblasti Afrického rohu somálskymi pirátmi
- úspešná (výrazný pokles pirátskych aktivít, od 2012 žiaden úspešný pirátsky útok v oblasti Adenského zálivu)